

még úgy sem. Számtalan fok dolgokkal való hibás élést fog az ki-mutatni, ha jó Grammatika lesz; hogy pedig azt a' Nemzettel el-hitelese, hofszias meg-mutatás kell, és mind ezt a' munkát neveli. Úgy hogy én egészen így gondolkodom: Minékünk most egy hofszias, egészen meg-győző Grammatikára vólna szükfégünk, melly tsak az okofabbak' meg-vizsgálásokra való lenne: azt azután rövidebb. Compendiumba lehetne szorítani, és a' lenne a' Népnek, vagy az idegeneknek használó könyvetske.

A' Gyűjtemény írásának módját meg-váltóztatták a' T. T. Urak! Énnékem az az ok, mellyre nézve változtatták, igen kitsinynek tetszik, külömben ez szabad tetszésekben áll. Hogy többen írják j-vel, mint ly-el; én itt a' több számra nem tekintek, hanem az igazfágra, inkább Cartéfiussal tartván, a' ki az illyen dologban azt mondja: *Animadvertetbam circa ea, quorum veritas non valde facile investigatur, nulli rei esse minus credendum, quam multitudini suffragiorum; longe enim verisimilius est, unum aliquem illa invenire potuisse, quam multos. In Dissert. de Methodo.* Kevesen törték még fejeket a' jó Magyar Orthográphián! Továbbá fok j-vel írja tsak keze reá szokáfából, fok még azt az ly-et észre sem vette. Leg-alább azzal, hogy ök j-vel írják,

ják,

ják, nem láttatnak mindnyájan azt mutatni, hogy ha van jobb Orthographia, más is hagyja-el azt a' jobbat. — A' Nyelvet eggy ember nem pallérozhatja 's ékeítheti, ha leg-szebbet talál is fel annak analogiájára 's orthographiájára. Szükség volna azt, a' meg-vizsgálás és jóvá hagyás után követni, hogy közönfégecsé lehetne, kivált a' Tárfafágoknak, kiknek munkáik több kezekben is forognak, nagyobb tekintet is vagy on reájok. — Félő, hogy mi Magyarok tsak úgy járunk a' Grammatikánkkal is. Meg-írja valamelly szorgalmatos Hazafi, de nem lesz be-vevője 's követője. Melly fok szépek 's hasznosok jelentek már meg itt ott, a' magános munkákban! de melly kevés követőjik vagynak azoknak! — Én most, (hogy Cicero pro Domo sua, ne beszéljek) rövidségnek okáért, tsak egyet említek: Tudni való, hogy az esztendő Hónapjainak Deák nevezeteik a' mi Nyelvünkben igen alkalmatlanok, *Januarius, Februarius, 's a' t.* Melly rút, hogy még a' tiszta Magyar is így ír: *19-dik Oktobris 's a' t.*, melly fele más ez! De azonban a' régi Magyar Nevek is: Bóldog Afzszony Hava, Sz. Iván Hava, Kis Afzszony Hava, Sz. András Hava, 's a' t. hofzszak is, alkalmatlanok is. Hát a' Bóldog Afzszony előtt való időkről írván, hogy tefzszük-ki a' Bóldog Afzszony Havát? 's a' t.

A a z

Én-

Énnékem felette tetszik ezen dologban a' mit T. Rajnis Úr a' Magyar Virgiliusára tett Elöl-járó beszédében meg-jegyez, és tanátsol: *Talán egy-dtaljában jobb volna a' tizenkét Hónapokat, a' tizenkét Égi-jegyekről nevezni, 's a' t. lásd. Víz-öntő Hava, Hal Hava, Kos Hava, 's a' t.* Mitsoda okos találmány ez! Mennyire kívágnánk ezzel majd minden Nemzeteken! eggyeztetvén Hónapjainknak Neveket az Astronomiával, az Égi-jegyekkel! ez rövidebb is lenne; mert idővel, a' *Hava* is el-maradhatna: Víz-öntő 19-kén, 's a' t. alkalmatofabb is; mert az Égi-jegyekkel eggyezne 's a' t. De ki követi ezt? Tárfaság kellene ennek el-kezdésére 's fel-állítására, nem egy ember. Meg-lehetne ez a' Tárfaságnak egy kis oktató 's javasló jelentésével, elő-adván az Égi-jegyeknek is Neveket, melyeket én a' Deák Vers' formájára így foglaltam egybe:

Kos, Bika, Kettős, Rák, az Oroszlán,
 Szüz, Jegyek, és még
 Mérték, Skorpi', Nyilas, Bak, Víz-öntő,
 Halak együtt.
 Szathmárról, Földi János.

Lippai János' Posoni kertjéről.

Minapában a' Mindenés Gyűjteményben két rend-beli tudósítást is olvasánk ama
 haj-

hajdani Jesuiták' szerzetek-beli tudós Lippai Jánosnak kertészkedéséről, *Posoni kertnek* nevezete alatt írott könyvéről; de minthogy sem a' Szathmári, sem pedig a' Kőszegi érdemes Tűdősítók ezen mostan említett hasznos könyvnek tökéletes esmeretsége, annak ritkasága miatt, a' magok egyenes megvallások szerént ez ideig is nem juthattanak; illendőnek ítéltetett az illetén dolgokban gyönyörködő olvasókat utasítani a' *Magyar és Erdély Országi Orvos Doctorok' életek' le-írásának* Bétsben 1781-dik Esztendőben ki-jött *Harmadik Darabjára*, a' hol a' XXVII-dik Articulusban Lippai János' élete, és nyomtatásban ki-adott könyvei, és ezeknek többszöri újonnan de helytelenül meg-tsonkázva lett ki-adásaik világosan elő adattatnak, egyzers'mind azok is ott azon *Tzikkelyben* elő - számláltatnak, a' kik eleitől fogva e' mi Magyar Hazánkban a' Majorkodásról, és nevezetesen a' kertészkedésről is írtanak; azonban pedig *Posonon* kívül több helyeken is hol vóltanak eleitől fogva nevezetes virágos, veteményes és gyümölsős kertek, mellyekben Királyaink és Úri fő fő rendeink magokat gyönyörködtetve mulatgatták, főt még e' mái napon is a' haszon vételen kívül rész szerént kedvekre mulatják.

A a 3

Ügy

Úgy látszik valójában, hogyha az illy Barátságos ígék által egymást ekképpen nyomba igazítanánk, és azt vizontagolván egymástól jó szívvel vennénk, a' Tiszteféges Tudományoknak közöttünk lejendő gyarapodásokra az nem keveset fogna szolgálni.

Debretzenből.

A' Találós Mese volt *Füst*; a' Rejtett Szó *Sógor*, mellyből ki-telik *ső, ór, or-só, sor, ros, gór*.

Találós Mese.

Ollyan házam vagyon, kit titkon el-hagyok,
Rejtett ösvényeken földben széllyel böjgök,
De mikor én vissza Hazámba indulok,
Leg-szélesebb úton láttatva szaladok.

H. F. Á. P. P.

Rejtett Szó.

Nyóltz betű a' nevem, víz-fel magas helyre.
A' négy első pedig víz' hordó edényre.
Mellyet tele tölthetsz a' két középsőből,
Ehez egyet tévén, mégy rá temetőből
Harmadikát hadd-el a' hat elsőbektől,
Jutalmát el-veszi hóhérok' kezekből.
Négye ég, Pamutot te tsak beléje tégy,
Más négye fel nyílik, midőn szobádba mégy.

Há-

Háromnak munkáját, ha jó, méhélsz áldja,
 Más három nap-éjjelt húsz 's négygyel
 fel váltja.

G. A. Királyi hivatalban lévő.

Azok között a' fok köz-jót elő-mozdítani kívánó Projektumok között, mellyekkel mostanában terhes majd minden valamire való Hazáinak a' feje, kérdés, nem érdemlene é ez a' Probléma egy bizonyos helyet? *Miképpen lehetne a' gyermek hozó falusi Asszonyokat jobb gond-viselés alá venni, mint a' mai Systéma szerint vagnak e' Magyar Hazában?* Azt tudom, hogy n. b. e. Mária Th. a' maga Anyáskodásának ebben is áldott emlékezetét hagyta maga után, hogy Vármegyék szerint tanult értelmes Bábákat tiszteletes fizetés mellett parantsolt, kik a' falusi Bábákat oktatták, vagy pedig az itt vagy amott magokat elő-adni szokott nehezebb szülésekben tanácsot adjanak, vagy segítő kezet is nyújtsanak. De e' szerint a' Systéma szerint a' veszedelem meg nem előztetik, sem a' szerentsetlen szülések meg nem gátoltnak, ezekért az okokért: *a.* Mivel az ilyen Bábák a' Helységek soha sem vizsgálják, hogy illendő oktatásokat a' falusi Bábáknak adnának; leg-alább Prédikátorfagomnak 14

A a 4

elzt.

eszt. alatt illy tzeállal soha egy Vármegye Bábája is helyfégünkben meg nem fordúlt tudtomra. Eggyfzer ugyan Bábáink hívatattak öszve; de akkor is tsak némelly mellesleg való kérdéseket tettek eleikbe, melyekre kiki felelt a' mit felelt; eggyik is pedig tanultabban nem jött vizsgálza, mint oda ment vólt. *b.* Az illyen Vármegye Bábáji inkább a' Vármegyék' kebeleiben lévö némelly Úri-afszonyfágok' Bábájik, mint sem a' közrendü afszonyoké: noha pedig ök az úgy nevezett *Domestica* Calsából fizetődnek, mellyhez a' Nemességnek semmi köze nintsen. *c.* A' szegény falusi köz-nép pénztelen; bár ha már azok a' Vármegye Bábáji ingyen tartoznak, hívatatván el-menni, de ezek a' magok szegényfégeket előttök tartván, nem bátorkodnak nekik hívatalt adni, főt gyakran az is meg-esik, hogy vonó marhája lints az ollyannak, a' kiének szükfége volna a' Vármegye Bábájára, hogy magához ki-hozathassa, vagy ha ki-hozathatná is, (nagy részént e' Vármegye Bábáji Németek lévén) a' szegény falusi Magyar afszony mire megyen vele?

Ebből ösztán e' következik, hogy a' tudatlan falusi Bábák a' szegény vajudó afszonyon nem segíthetvén, vagy meghal gyermekével eggyütt; vagy leg-alább elnyomorodik, és sem a' gyermek hozásra többé

bé alkalmas nem leszen, sem több gyermekeinek nevelésekre; ritkán esik pedig meg, hogy az illy különös esetben, a' hol az okosság könnyen segíthetne, mind a' szülő, mind a' született egészségben maradhatna.

Ezen utóbbi fel-tételelemnek bizonyítására két példát hozok-fel. Történt 1787-ben itt nálunk, hogy egy 28. esztendőös erős Anya' szülésének órája el-érkezvén, kezd vajudni; de a' Bábák' tudatlanságok, vagy valami más akadályt vetvén, a' gyermek a' test' száján meg-akadt; így vólt a' szegény afzfzony két éjjel és harmad-fél napig; azonban a' gyermek' feje meg-dagadt, mind a' Bába segíteni kívánó kezek' rontsolások, mind a' szorulás által; ekkor a' két szomszéd Helység-béli Bábák által hívattatnak; de ezek is színt olly tudatlanok lévén, mint a' helység-béli Bába, se tanátsot se segítseget nyújtani nem tudtak, sőt nyilván állították, hogy már a' Gyermek meg-hólt, és az Anyjának is meg kell halni, hanemha a' testet ki-há-sítják. Azonban jut valakinek eszébe, hogy vagy on még itt a' helységben egy öreg, de világtalan Bába, azt el-hozatják: ez mindjárt az Anyát 's a' gyermek' fekvését megtapogatván, mondja, hogy a' gyermek él. Akkor mondja a' kínlódó Anya is, hogy ő is tudja, hogy még nála él a' gyermek, mert erzi rúgását, de nem merte a' többi

Bábák előtt mondani. Alíg telik bele 5. vagy 6. minúta, hogy ez az öreg és vak Bába egy kis igazítást tészen a' gyermekén, 's azonnal szerentséfen szül az édes Anya, és most is mind a' szülött, mind a' szülő élők és egészségesek, és így ennek az eggynek a' többi felett való értelmesebbsége tselekvé, hogy be ne teljen ama' régi Magyar mondas: *Sok Bába között el-vész a' gyermek.*

Más hasonló példa: Történék ez előtt eggynehány napokkal, hogy jö a' bába hozzám, hogy könyörögjek a' Gyülekezettel együtt egy szülésben kínlódó Afzfonyért. Kérem miben vagon dolga a' betegnek? mondja hogy nints a' méhének nagyobb szája, mint a' hova egy mogyoró bé-férne, és már harmadnaptól fogva vajudik; de lehetetlen szülni néki, 's ebben az állapotban, ha tsak vagy magában ki-nem hafad, vagy ki-nem metszik a' méh' száját, bizonytal meg kell néki halni. A' közönséges Isteni tisztelet után, meg-látogatom a' beteget; ott találom az előbbi Casusban említett vak bábát is, sok kefergő atyafijakkal és szomszéd afzfonyokkal együtt. Ekkor a' nem oda valókat ki-küldvén, a' két bábát a' betegnek, 's annak édes Anyjának jelenlétében kérdőre fogván, akkor is mind a' kető vallja hogy nints szája a' méhnek, és erősitik mind ketten, hogy soha illy személynél
ök

ők nem vóltanak, 's nem is hallottak hasonló példát. En pedig azt mondtam hogy a' méh szája vagy alá, vagy fel, vagy jobbra vagy balra el van fordúlva: azért parantsoltam hogy el-menetelem után mit tselekedjenek a' Bábák, így néminémüképpen megvígasztalván a' már tsak nem egészen a' halálra magát el-szánt beteget; minekutánna tsak ugyan minden esetre a' halálra is ötöt készítgettem volna, ott hagytam, ezt a' kettőt szorosan ezekre adván a' beteg' szüléinek:

a. Hogy küldjenek mindjárt a' Vármegye Bábájáért. Fogadták is jelen létemben, de az után szegényfégeket hántorgatván, nem tselekedték.

b. Hogy ha valami különös változása léfzen a' menyetskének, adják hírül. Azonban a' bábák a' parantsolat szerént tselekedvén; hát mint eggy öt vagy hat óra mulva szült az afzszony szerentséfen eggy egészféges Leányt; kinn ha így nem segítetttem volna, könnyen halála következhetett volna mind kettőnek. Az illyen forma esetek pedig számlálhatatlanok szerte szélllyel a' Magyar Hazában.

Ezeknek meg-gondolásából ezeket hozom-ki: 1. Eggy okos tanáts-adás nagy veszedelmet fokízor el-hárit. 2. A' Vármegye bábái azon az eggy helyfégen kívül, a' mellyben kiki lakik, vagy semmit sem, vagy igen kevésnek használnak a' szegény Contribuens
nep

nép részéről a' mondat okokért. 3. A' népefedésnek egy egy nagyobb akadályára nintsen az okos bábák' nem léteknél; mivel ők tudatlanfágok által fok anyákat 's gyermekeket meg-ölnek; fokkal többeket pedig nyomorékokká 's következésképpen gyermek hozhatatlanokká tévznek.

Kérdés: Hogy lehetne hát ennek a' nagy gonofznak orvosságát találni? Az én gondolkodásom szerént igen könnyen: mert miért nem lehetne minden népesebb Helységre az Uralkodó Felfégnek reá vetni, hogy egy bábát taníttasson a' maga számára? Tanítsák pedig őket a' Vármegye Bábáji; még pedig ne tsak szóval, hanem *cum praxi*, elvívén őket a' Vajudó aszfzonyokhoz. A' melly Bába tud a' rendes szülésben banni a' beteggel, nem hiszem hogy a' rendetlen betegekkel való bánást is az könnyen meg nem tanulná; ha oktattatnék illendő-képpen. Egynéhány ezer In'fenérek ki-állanak kevés tanítás után az Országból szükfég, idején: miért nem ugyan annyi bábák azoknak feleségeikből, nagyobb szükfégnek idején? Az apróbb Helyfégeket pedig lehetne kettőt, hármat egy tanúlt bába tartásra öfzve vetni. Ha egy jó rend-tartású helységben vagy on helyfég' kováttsa, vagynak tsöfzök, barom pásztorok, a' kik fizetést is véfznek, 's minden közönféges tereh hordozástól is men-

men-

menttek; miért nem lehetne egy ilyen főben járó dolog körül forgódó szemellynek a' tselédjét, házat immunitásban tartani a' helységben, és még bizonyos summát is adni neki a' közönséges Caisából? a' több bábák pedig ha szükségesek volnának, maradhatnának olly formán mint eddig is vóltanak.

Hogy pedig ez a' szabott rend-tartás minden Helységben a' maga jó tzeljára igazgattatnék: ez naplágtól fogva nem kellene egy Vallásban is fenkit a' Lelki-pásztorfágra addig fel-venni, míg a' bába mesterlégről való Tudományt ki-nem tanulná egy arra rendeltetendő Gymnasiumban; erre sem idő, se költség egy okos embernek fok nem kívántatnék. Melly szép és hasznos dolog vólna már, mikor minden helységben vólna két értelmes szemelly, a' kik tanáttal és segítséggel lehetnének, a' rendkívül való szülésekben, egyiknek théoriája, másiknak praxisa lévén nagyobb? főt mit ártana ha az új Candidátusok, a' nép között uralkodó közönségesebb több nyavalyáknak orvoslását is meg-tanúlnák, minéműek a' Patéts, forró hideg-lelés, himlő, vér-has és egyebek, mellyek fok esztendőkbén fok ezereket az Ország' lakosí közzül ki-végeznek, tsak azért, hogy nints illendő gondviseles reájok.

Ez a' jó rend szabás pedig a' Lelki-Tanítóknak se szolgálatjokban való forgolódásokat

kat

kat meg nem hátráltatná, külömbben is kötelesség lévén hivataljok ereje szerint, a' nagy betegségben lévőknel meg-jeleni, sem kisebbségére a' szent Ministériumnak nem szolgálna, inkább mind méltóságát mind kedvességét nevelné, mikor mind a' testi, mind a' Lelki nyavalyáknak egygyaránt Orvosi lehetnének a' Tanítók. Az Apostolok, főt maga a' Kristus is, a' Tanítással a' testi nyavalyáknak orvoslását egygyütt gyakorolták, tudjuk az írásokból.

Hiszfűk is hogy Jó'fűf még ezt valahára, Majd munkába vűzi Országá' hasznára!

De mi állhatna ellent, hogy a' már most hivatalban lévű, kivált ifjabb Lelki-Tanítók is, minden Circulusban egy bizonyos Helyben, ugyan ezeneke oktattnának? Eggyfűzeriben ugyan nem, de egymást fel-váltván, esztendű alatt minden Helyfűgnék lehetne Lelki- és Testi-Orvosa.

Dorogról.

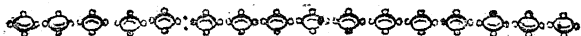
Az Aszfűznyi nem' ditsűfűgűre.

Angliában egy nagy tekintetben lévű Nemes, minekutánna hat egűfű esztendűkig békefűségfen lakott vűlna házastársával, el-akara a' hitvesűtűl vűlni tsak azon okbűl; mivel mind addig semmi gyermeket nem fűűlt, kire fűzamos örűkfűge maradhatott vűl-

vólna. A' Törvény székre emeltetvén a' per, oda idéztetik az afzszony is, és kérdez-
tetik: vallyon el-akarna é hitvesétől tsen-
desen válni? Miért nem, úgy-mond az afz-
szony, mivel már úgy is látom hogy többé
olly békefégben, és boldogfágban nem él-
hetnénk mint eddig éltünk. Hanem azt ké-
rem; hogy szabad legyen nékem azon va-
gyonimat Férjemtől visszsa kérnem, mellyeket
hozzája vittem özve kelésünkkor. Ez a'
Férjnek tudtára adatván, vallyon kéz vól-
na é mind azoknak visszsa adásokra, mellye-
ket hitves-párja özve kelésekkor Házához
vitt? Tellyes szívemből; felel ő, de nem
tsak azt; hanem három annyit is adándok
néki; tsak hogy maradékom lehessen, kire
juthafson örökségem. Kérdeztetvén azért
az afzszony mit kívánna Férjétől? Ezen há-
rom darabokat kérte visszsa: — Nyilván-
fágos dolog az, úgy mond, hogy már hat
esztendeje, hogy egyyüt lakunk; adja tehát
nékem az én hat esztendővel - való ifúfágo-
mat visszsa: másodszor hat esztendők által
meg-vesztegetődött szépségem; adja visszsa
az akkorbéli szépségemet; harmadszor, ak-
kor szüz voltam, adja visszsa szüzelségem,
és kéz vagyok el-válni férjemtől. Ezen
kéresekre el-pírúlván a' férj, újra meg-ölel-
kezett hitvesével, és tsende sen éltek, má-
sodik esztendőre egyy magzatjok született.

Pozsoni Szemináriumból.

Az

Az igaz ártatlanság.

Némelly Paraszt Leányzó bizonyos Városba menvén szolgálni, minekutánna az Ura által haszontalanúl kényszerítettett volna; hogy gazdája magát meg-boszfűljä, a' reá fogott tolvajfägért tömlöztbe vettette; hol fájdalmában, szomorúfägában annyira elfonnyadott, hogy meg-hólnak tartatnék. Minekutánna bizonyos Borbélytól a' fel-bontásra ki-kérettetett volna, némelly jeleit adta vala életének, és a' borbély' szorgalmatos forgódása által életre is hozattatott. De annyira háborgattatott a' gyötrelmek által, hogy midön némelly szerzetes Testvére, kinek már tiszteletes özfég havazott vólt hajain, ezen szomorú állapotjában meglátogatná: a' leányzó el-ragadtatván, Bátyját Istennek vélte, és artzra bórult ezt kiáltván: *Óh mindenható Atyám! te tudod ártatlanságomat!* Ezen szavakból az igazfäg meg-bizonyodván, a' Magistrátus a' törvényt megújította, és a' Leányzó' ártatlansága bizonyosnak találtatott. De a' Leányzó ma is elméjében tévelyeg, szüntelen azt kiáltozván. *Nagyságos Úraim! esküszöm hogy nem vagyok tolvaj.* — A' gazdája halálra ítéltetett.

Pozsoni Szemináriumból.

Minthogy a' Typográphiákban lévő szokás szerint, a' mi nyomtatóink is a' jövő Szombaton nyugodni fognak: azért a' mi Levelünk is el-marad.